

Asia: VN/35729/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaalihoitolain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Muu järjestö tai yhdistys

Lausunnonantajan lausunto

1 Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Terveydenhuollon sosiaalityö tulisi integroida lain perusteluosassa vahvemmin lakiehdotukseen. Moniammatillinen työ jää lainsäädännössä kapeaksi.

2 Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti esityksen tavoitteista?

-

3 Lausuntopalaute luvusta 1, onko erityistä tukea tarvitsevaa asiakasta koskeva pykäläesitys 5 a § kannatettava?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan määritelmä on aikaisemmin ollut epäselvä ja antanut paljon tulkinnan varaa, asiakkaan prosesseihin on saatettu kaavamaisesti nimetä esim. sosiaalityöntekijä, vaikka asiakkaan tarpeisiin pystyttäisiin vastaamaan muun ammattiryhmän osaamisella.

Asiakasturvallisuuden toteutumiseksi vaaditaan, että asiakkaan prosessin eri vaiheissa on asiakkaan tarpeita vastaava osaava ammattihenkilö.

4 Lausuntopalaute luvusta 2, onko erillinen hyvinvoinnin edistämistä koskeva 10 a § kannatettava?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Terveydenhuollon sosiaalityössä kohdataan kaikkia eri ikäryhmiä ja eri yhteiskuntaluokkiin kuuluvia ihmisiä ja työ pohjautuu vahvasti hyvinvoinnin edistämiseen, jossa vaikutetaan sairastuneen ihmisen tai perheen elämänhallintaan, arjen sujumiseen sekä sosiaalisten ongelmien tunnistamiseen ja ehkäisemiseen sekä toimintakyvyn paranemiseen.

Terveydenhuollon sosiaalityöllä on keskeinen rooli väestö- ja yksilötason hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä, koska terveydenhuollon sosiaalityössä tehdään asiakastyönä siinä vaiheessa, kun sairauden tai vammautumisen vuoksi yksilön ja perheen arki muuttuu ja tarvitaan psykososiaalista tukea, ohjausta sosiaalivakuutusjärjestelmän palveluihin ja kuntoutuksen piiriin. Terveydenhuollon sosiaalityön asiakkaista suurella osalla ei ole tarvetta tai oikeutta sosiaalihuollon palveluihin ja terveydenhuollossa työskentelevät sosiaalihuollon ammattilaiset voivat asiantuntemuksellaan ennalta ehkäistä sairaudesta johtuvien sosiaalisten riskien toteuttamista tai oikea-aikaisesti ja osana asiakkaan terveydenhuollon palveluiden kokonaisuutta.

Väestötasolla terveydenhuollon sosiaalityöllä tuetaan väestön toiminta- ja työkykyä sekä osallisuuden toteutumista yhteisöissä ja yhteiskunnassa. Terveydenhuollon sosiaalityö tulisikin huomioida vahvemmin ja näkyvämmiin sosiaalihuollon poikkihallinnollisessa työssä. Terveydenhuollon sosiaalityö toimii näköalapaikalla kohtamaan haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden ja heidän perheidensä eriarvoisuutta, sosiaalisten ongelmien riskitekijöitä sekä palveluiden rakenteita, milloin ne eivät tue asiakkaan eteenpäin menemistä.

5 Lausuntopalaute luvusta 3 - sosiaalityö ja sosiaaliohjaus: Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Asiakasturvallisuuden kannalta on erityisen tärkeitä, että ammatillinen osaaminen on kohdennettu asiakkaan prosessien oikeisiin kohteisiin. Ehdotukset sosiaalityöstä- ja ohjauksesta ovat kannatettavia. Asiakkaalla tulee olla oikeus työntekijän ammatilliseen osaamiseen ilman, että siitä tehdään hallinnollista päästöstä, näin se mukailee myös terveydenhuoltolakia, jossa ei ole erikseen mainittu ammattihenkilöiden työtä hallinnollisena päätöksen alaisena työnä, vaan automaattisena asiakkaan tarpeen ja prosessien mukaisena työnä. Lakiehdotuksessa on kuvattu, milloin sosiaalityö on ensisijainen työmuoto asiakkaan tuen tarpeen tukemisessa. Sosiaalityö on pitkään kuvautunut hallinnollis-byrokraattisena työnä ja lakiehdotuksen mukainen sosiaalityön ja -ohjauksen ensisijaisuus tuo uusia vaateita sosiaalityön ja -ohjauksen menetelmäosaamiseen. Terveydenhuollon sosiaalityöstä on paljon tutkimuksellista tietoa sen vaikuttavuudesta vahvistaa hoidon vaikuttavuutta sekä asiakkaan tuen tarpeen kohtaamisessa, miksi se tulisi saada vahvemmin sekä

sosiaalihuollon että terveydenhuollon lainsäädäntöön tukemaan sosiaalihuollon ammatillista asiantuntijatyötä joko sen rinnalla, omana työnä tai yhteistyönä, omana ammatillisena osaamisena tai ehkäisemään asiakkaiden ja heidän perheidensä tuen tarpeita. Lakiehdotuksessa tulisi tarkemmin huomioida sosiaalityö- ja ohjaus kokonaisuudessaan, ei ainoastaan sosiaalihuollon toimintana. Niin kuin lainvalmistelun perustelutiedoissa tuodaan esille, että sosiaalityötä tehdään myös sosiaalihuollon ulkopuolella. Terveydenhuollon sosiaalityö on myös merkittävä kokonaisuus osana sosiaalihuollon ammatillisista asiantuntijantyötä ja tämä tulisi hyödyntää sosiaalityön kokonaisuudessa. Ennalta ehkäiseviä palveluita tulisi vahvemmin korostaa, jossa asiakkaan tuen tarpeisiin pystytään puuttumaan nopeasti ja oikea-aikaisesti, kuten terveydenhuollon sosiaali-työssä. Terveydenhuollon sosiaalityö tulisikin rinnastaa sosiaalihuollon ammattihenkilöiden ammatillisia asiantuntijatehtäviä ja samalla lieventää sosiaalihuoltoon kohdistuvaa painetta. Tämä tulisi vähintään tultava ilmi perusteluosuudessa. Erityisesti ehdotuksen 35 § 2 momentin mukaan oikeus henkilökohtaiseen keskusteluun tarkoituksenmukaisen sosiaalihuollon ammattihenkilön kanssa. Terveydenhuollon sosiaalityö ja -ohjaus tulisi selkeämmin nähdä yhtenä asiakkaan/ potilaan asiakkuuden osana silloin, kun sillä voidaan vastata asiakkaan tuen tarpeeseen. Tässä tarvitaan hyvinvointialueilla kokonaisymmärrystä ja sovittuja toimintamalleja siihen, miten asiakkaan hyödyksi voidaan käyttää eri palveluissa tehtävän sosiaalityön erityisosaamista. Perusteluosuudessa on hyvin kuvattu terveydenhuollon erityisosaaminen.

6 Lausuntopalaute luvusta 3 - lapsiperhepalvelu: Onko ehdotus uudesta lapsiperhepalvelusta ja siihen sisältyvästä taloudellisesta tuesta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Kyllä

Perustelut tiiviisti?

Lakiehdotus on kannatettava ja erittäin tärkeä. Käytännössä tällä hetkellä lapsiperheiden on vaikea hahmottaa lapsiperheiden palveluiden rakennetta niiden pirstaleisen ja sektoroituneiden rakenteiden vuoksi. Lapsiperheiden tukemisen kannalta on erityisen tärkeätä, että tukipalvelut ovat kokonaisvaltaisesti ja moniammatillisesti arvioituja, palvelut järjestetään ja mitoitetaan lapsiperheiden tuen tarpeiden kannalta riittäviksi ja palveluihin pääseminen ei edellytä ylivoimaisia ponnisteluja.

Lapsiperheköyhyys näkyy jo kentällä sosiaaliturvan heikennysten vuoksi. Lakiehdotuksessa on myönteistä se, että taloudellinen tuki laajenee koskemaan erityistä tukea tarvitseviin lapsiin. Terapiatakuun osalta hallinnollisen päätöksen tekemisestä luopuminen nopeuttaa palveluun pääsyä.

7 Lausuntopalaute luvusta 3 - Onko ehdotus uudesta työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelusta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Lakiehdotuksessa on kannatettavaa, että palvelu ei kytkeydy mihinkään etuuteen tai ei ole velvoittava (tietyin edellytyksin), mitkä ovat olleet erityisesti osatyökykyisten ja toimintakyvyltään heikommassa asemassa olevien asiakkaiden osalta rajoittava tekijä sekä tuonut haasteita heidän osallisuuden tukemiseen. Palvelu on riittävän joustava ja siten se tukee eri työllistymisen tai osal-

lisuuden vahvistamista eri tilanteessa olevia asiakkaita. Ohjauksessa tulisi huomioida vahvemmin moniammatillinen arviointi, terveydenhuollon sosiaalityössä kohdataan erityisesti toimintakyvyltään heikommassa asemassa olevia ihmisiä ja tieto asiakkaiden tarpeista ja elämäntilanteesta tunnetaan hyvin. Psykkisesti pitkäaikaisesti sairaat tulisivat rinnastaa vaatimaan moniammatilliseen tukeen liittyvään sosiaalihuoltolain työtoimintaan, koska heidän osallisuutensa tukemisessa on myös erityisiä rajoitteita, mutta työtoiminta tukee heidän elämänhallintaa ja merkityksellisyyden kokemuksen tunnetta sekä yhteiskuntaan kuulumisen tunnetta.

Terveydenhuollon sosiaalityössä kohdataan erityisesti haavoittuneessa tilanteessa ja toimintakyvyltään heikommassa asemassa olevia asiakkaita, joten olisi erittäin tärkeätä, että terveydenhuollon sosiaalityö huomioidaan lainsäädännössä myös asiakasohjauksen roolissa. Näin turvataan jatkossakin, että terveydenhuollon sosiaalityön asiakkuudessa olevat asiakkaat pääsevät palveluihin saumattomasti ja oikea-aikaisesti.

8 Muu lausuntopalaute lukuun 3?

Terveydenhuollon sosiaalityö integroidaan vahvemmin lainsäädäntöön hyvinvoinnin edistämisen pykälässä sekä sosiaalihuollon ammattihenkilön ammatillista asiantuntijatehtäviin.

Perusteluluonnoksesta poistetaan kohta terveydenhuollon lakisääteisyydestä, terveydenhuollon sosiaalityön sisältö on kirjoitettu terveydenhuoltolain sisälle ns osana terveydenhuollon palvelutehtävää, Terveydenhuoltolaki on eri lailla rakentunut ja siinä ei erikseen mainita ammattihenkilöitä, vaan ne sisältyvät potilaan oikeuksiin ja laadukkaaseen moniammatilliseen hoitoon ja kuntoutukseen. Vaikka terveysosiaalityö ei ole nimetty ns. lakisääteiseksi palveluksi, hyvinvointialue ei voi toteuttaa sille säädettyä velvollisuutta järjestää toimivia palveluketjuja, turvata yhdenvertaiset palvelut ja varmistaa potilas- ja asiakas oikeuksien toteutuminen ilman sosiaalityön asiantunte-musta terveydenhuollon toimintaympäristössä. Terveysosiaalityö on siten välttämätön osa lakisääteisten tehtävien käytännön toteutusta.

1. Terveysosiaalityö on rakenteellisesti välttämätön osa palveluketjuja

Hyvinvointialueen on järjestettävä palvelut niin, että asiakkaan tarpeisiin vastataan kokonaisuutena. Terveydenhuollon asiakkaiden tilanteet sisältävät usein:

- sosiaaliturvan ja etuuksien kysymyksiä
- toimintakyvyn muutoksia
- kriisejä ja äkillisiä elämäntilanteen muutoksia
- palvelujen yhteensovittamisen tarpeita
- monialaisen kuntoutuksen koordinoointia

Ilman terveysosiaalityötä nämä jäävät hoitamatta → palveluketjut katkeavat → hoito pitkittyy → kustannukset kasvavat.

2. Terveyssoseaalityö on keino toteuttaa lakisääteisiä potilas- ja asiakasoikeuksia

Potilaslaki ja sosiaalihuollon asiakaslaki edellyttävät, että:

- asiakkaan kokonaistilanne arvioidaan
- hän saa tarpeenmukaiset palvelut
- hänen oikeutensa toteutuvat myös sosiaaliturvan ja palvelujen osalta

Terveydenhuollon henkilöstö ei voi yksin vastata näistä – heillä ei ole sosiaalihuollon lainsäädännön, etuusjärjestelmien tai palvelurakenteen asiantuntemusta.

Terveyssoseaalityö on ainoa toimija, joka yhdistää potilas- ja asiakaslainsäädännön näkökulmat hoitoprosessiin.

3. Terveyssoseaalityö on hyvinvointialueen lakisääteisen yhteistyövelvoitteen toteuttaja

Sote-järjestämislaki velvoittaa hyvinvointialueita:

- rakentamaan monialaisia palvelukokonaisuuksia
- varmistamaan yhteistyön sosiaali- ja terveydenhuollon välillä
- ehkäisemään palvelujen pirstoutumista

Terveyssoseaalityö on käytännössä se ammattiryhmä, joka:

- yhdistää sosiaalihuollon ja terveydenhuollon prosessit
- koordinoi palvelut hoidon rinnalle
- varmistaa tiedonkulun ja yhteiset suunnitelmat

Ilman tätä roolia yhteistyö jää rakenteelliseksi kirjaukseksi, ei toteudu käytännössä.

4. Terveyssoseaalityö ehkäisee kustannuksia ja vähentää hoidon kuormitusta

Tutkimus ja käytännön seuranta osoittavat, että terveyssoseaalityö:

- lyhentää hoitajaksoja
- ehkäisee uusintakäyntejä
- vähentää päivystyksen kuormitusta
- tukee kotiutumista ja kuntoutumista
- ehkäisee syrjäytymistä ja pitkittyviä ongelmia

Ilman sosiaalityötä terveydenhuollon resurssit kuluvat ongelmiin, jotka eivät ole lääketieteellisiä.

5. Terveysosiaalityö on osa potilasturvallisuutta ja laadukasta hoitoa

Potilasturvallisuus ei ole vain lääketieteellistä turvallisuutta. Se on myös:

- oikea-aikaista palveluohjausta
- sosiaalisten riskien tunnistamista
- väkivallan, kaltoinkohtelun ja haavoittuvuuden arviointia
- toimintakyvyn ja arjen selviytymisen turvaamista

☞ näitä ei voi toteuttaa ilman sosiaalityön asiantuntemusta terveydenhuollon toimintaympäristössä. Tämä tulisi turvata myös jatkossa, että terveydenhuollossa on sosiaalityön ja -ohjauksen asiantuntemusta käytössä.

**9 Lausuntopalaute sosiaalihuollon toteuttamisen alkuvaiheessa: neuvonta ja ohjaus, vireilletulo ja sosiaalihuollon asiakkuus, yhteyden saaminen sosiaalihuoltoon ja tuen tarpeen arviointi (luvut 2 ja 4)
Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?**

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Lakiehdotuksessa 41§ monialainen yhteistyön esitys on kannatettava, monialainen yhteistyötä tulisi lainsäädännössä enemmän korostaa, koska sosiaalihuollon asiakkuuteen ohjautuvat asiakkaiden tilanteet ovat jo usein komplisoituneet ja heidän tarpeisiinsa usein ei pystytä vastamaan ainoastaan sosiaalityön keinoin, vaan tarvitaan monialaista osaamista ja yhteistyötä. Terveys-huollon sosiaalityö tulisi vahvemmin myös ottaa osaksi sosiaalihuollon tuen tarpeen arvioinnissa työparitoimintana erityisesti silloin, kun asiakkuus ohjautuu terveydenhuollosta.

10 Lausuntopalaute luvusta 4 – asiakassuunnitelma ja omatyöntekijä? Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Yksi asiakassuunnitelma on kannatettava, tällä vahvistetaan myös sosiaalihuollon sisällä tapahtuvaa yhteistyötä, mikä näkyy sosiaalihuollon ulkopuolella toimiville monin tavoin puutteellisena ja toimijoiden erillisyytenä palvelualoittain. Yhdellä palvelusuunnitelmalla poistetaan myös sosiaalihuollon sisällä tapahtuvaa päällekkäistä arviointia. Lainsäädännössä tulisi vielä erikseen ottaa kantaa yhteisten palveluiden osalta tehtävää suunnitelmaa ja monitoimijuuteen. Omatyöntekijän rooli ei ole tällä hetkellä asiakkaille kaikilta osin selvä, erityisesti jos omatyöntekijä on automaattisesti nimetty johonkin sosiaalihuollon prosessiin kuuluvaksi ei niinkään asiakkaan rinnalla kulki-jaksi. Sosiaalihuollon prosesseissa tulisikin tunnistaa ne kohdat, milloin asiakas hyötyy omatyöntekijästä,

joka aidosti on mukana asiakkaan tukena ei vaan nimellisenä. Laissa olisi hyvä säätää tarkemmin, milloin omatyöntekijä voi olla sosiaalihuollon ulkopuolinen työntekijä, esim. terveydenhuollon sosiaalityöntekijä tai -ohjaaja. Asiakkaan palveluprosessit voi koostua useista eri toimijoista, joissa sosiaalihuollon palvelu voi olla myös vähäisemmässä roolissa, kuten yksittäin tai lyhytaikainen palvelu. Joustavuus omatyöntekijän nimeämisessä on hyvä asia.

11 Lausuntopalaute luvusta 4 - erityistä tukea tarvitsevan lapsen sosiaalityöntekijän asiakasmitoitus. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Ei kantaa

Perustelut tiiviisti?

-

12 Muu lausuntopalaute lukuun 4?

-

13 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalityöntekijän erityiset tehtävät. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Sosiaalityöntekijän erityiset tehtävät ovat perusteltuja ja tunnistettavia. Sosiaalityön ydintehtävät perustuvat suhdeperustaiseen sosiaalityöhön (Aulikki Kananoja) ja tämä osaamisen tulisi näkyä myös sosiaalityön erityisissä tehtävissä. Sosiaalityöntekijän tulee tuntea asiakkaan tilanne, jotta päätöksen teko on mahdollista.

Sosiaalityön piiriin tulee yhä komplisoituneempia tilanteita, mikä haastaa sosiaalityön menetelmällisen osaamisen sekä moniammatillisen työn merkityksen, kun asiakkaan tilanteeseen ei enää pystytä vastaamaan vain yhden osaamisen kautta.

14 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Ei kantaa

Perustelut tiiviisti?

-

15 Lausuntopalaute sosiaalihuollon asiakastietojen kirjaamisesta. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Ei kantaa

Perustelut tiiviisti?

-

16 Lausuntopalaute asiakasmaksuihin ehdotetuista muutoksista?

Pitkäaikaisesti sairastuneiden ja mielenterveysasiakkaiden taloudellinen tilanne on jo etuudestaan haastava ja asiakasmaksut voivat rajata juuri heikommassa asemassa olevien ihmisten ja perheiden palveluiden käyttöä.

17 Lausuntopalaute muista säädösmuutosehdotuksista?

-

18 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten taloudellisista vaikutuksista?

Ei kantaa

Perustelut tiiviisti?

-

19 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten muista vaikutuksista ja yhteisvaikutuksista?

Ei kantaa

Perustelut tiiviisti?

-

Hornborg Sirpa
Terveyssoseaalityöntekijät ry - Terveyssoseaalityö ry